

Bölcsészettudományi
Kutatóközpont
Történettudományi
Intézet

Árpád-ház Program

Scientia et fidalitate

„Hadak útján”

A népvándorlaskor fiatal kutatóinak
XXIX. konferenciája

29th Conference of Young Scholars on the Migration Period

Absztraktkötet

Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia

A PPKE BTK Régészettudományi Intézetének kiadványai

Archaeological Studies of PPCU Institute of Archaeology

Volume 15

Bölcészettudományi Kutatóközpont

Magyar Őstörténeti Témacsoport Kiadványok

Volume 6

Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia
A PPKE BTK Régészettudományi Intézetének kiadványai
Archaeological Studies of PPCU Institute of Archaeology

Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Magyar Őstörténeti Témacsoport Kiadványok

Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia
Nemzetközi szerkesztőbizottság /
International Advisory Board

Heinrich Härke
Eberhard Karls Universität (Tübingen, D)

Oleksiy V. Komar
Institute of Archaeology of NUAS (Kiev, Ua)

Abdulkarim Maamoun
Damascus University (Damascus, Syr)

Denys Pringle
Cardiff University (Cardiff, UK)

Dmitry A. Stashenkov
Samara Regional Historical Museum (Samara, Ru)

BTK MŐT
sorozatszerkesztők

Fodor Pál
BTK
főigazgató

Vásáry István
BTK MŐT
elnök

„HADAK ÚTJÁN”
A NÉPVÁNDORLÁSKOR
FIATAL KUTATÓINAK
XXIX. KONFERENCIÁJA

Budapest, 2019. november 15–16.

29TH CONFERENCE OF YOUNG SCHOLARS
ON THE MIGRATION PERIOD

November 15-16, 2019, Budapest

Absztraktkötet

Szerkesztők

SUDÁR BALÁZS – TÜRK ATTILA

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar
Régészettudományi Intézet

Martin Opitz Kiadó

Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Magyar Őstörténelmi Témacsoport

BUDAPEST 2019

PÁZMÁNY PÉTER
KATOLIKUS EGYETEM

A kötet a

Árpád-ház Program
támogatásával valósult meg

Bölcsészettudományi
Kutatóközpont

A kötet az Árpád-ház Program támogatásával készült
(IV.1. Keleti örökség – Keleti kapcsolatok. Írott források és kiadványok
IV.2. Az Árpád-ház elődeinek keleti kapcsolatrendszere)

A kötet szerkesztése az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

Munkatársak

Ambrus Edit – Budai Dániel – Füredi Ágnes

© szerzők

© Bölcsészettudományi Kutatóközpont Magyar Őstörténeti Témacsoport

© Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészet és Társadalomtudományi Kar, Régészettudományi Intézet

© Martin Opitz Kiadó

ISBN 978-963-9987-57-9

HU-ISSN 2064-8162

Minden jog fenntartva. Jelen könyvet, illetve annak részeit tilos reprodukálni, adatrögzítő rendszerben tárolni, bármilyen formában vagy eszközzel – elektronikus úton vagy más módon – közölni a kiadó engedélye nélkül.

Kiadja:

Bölcsészettudományi Kutatóközpont Magyar Őstörténeti Témacsoport –
Martin Opitz Kiadó – PPKE BTK Régészettudományi Intézet

Nyomda: Pauker Nyomdaipari Kft.

TARTALOM

VITALIE SINICA – NICOLAI TELNOV – MAKSYM KVITNYTSKYI: Венгерские памятники IX – первой половины X в. в Северо-Западном Причерноморье – Archaeological sites of the Subbotsy horizon (legacy of the 'Etelkoz') in the Northwest Black Sea Region (9–10 th cc.).....	7
ZÁGORHIDI CZIGÁNY BERTALAN – IGOR PROHNENKO – TARAS VERBA – OLEG FJODOROV – TÜRK ATTILA: Honfoglalás kori magyar jellegű sír Rovanci (Ua) határából. Adatok a 10. századi veretes készenléti íjtartó tegezék kelet-európai elterjedéséhez	11
BALOGH BODOR TEKLA: Gömbsorc süngös fülbevalók a 10. századi Kárpát-medencében és kelet-európai kapcsolatrendszerük.....	18
POLÓNYSI EMESE – TÜRK ATTILA: A Kárpát-medence 10. századi lemezes hajfonatkorongjainak klasszifikációja és a hajfonat díszítésének kora középkori kelet-európai kapcsolatrendszere	20
HARANGI FLÓRIÁN – E. NAGY KATALIN – BERTA NORBERT – TÜRK ATTILA: Honfoglalás kori temető Derecske határából. Adatok a 10. századi magyar külkapcsolatok kérdéséhez az import selyemleletek kapcsán	30
FLESCH MÁRTON – STROHMAYER ÁDÁM – TÜRK ATTILA: A honfoglalás kori tegezöv egy új rekonstrukciója a karosi II/52. sír íjászfelszerelésének átdolgozása és keleti analógiák nyomán.....	34
B. SZABÓ JÁNOS: Honfoglalás anatómia: Anonymus honfoglalás történetének e gy eddig ismeretlen keleti párhuzama	42
FEHÉR BENECSE: Modern filológiai teendők a magyar őstörténet középgörög forrásai körül	43
KÁPOLNÁS OLIVÉR: A magyar eredetmonda szerkezetének mongol és mandzsu párhuzamai.....	45
SUDÁR BALÁZS: Madzsarok Anatóliában: kora újkori magyar bevándorlók vagy nomád törökök?.....	47
SZEBENYI TAMÁS: Megjegyzések a szarmata Barbaricum pecsételt kerámiájához az újabb Pest megyei leletek kapcsán.....	49
MASEK ZSÓFIA – SERLEGI GÁBOR – VÁGVÖLGYI BENECSE: A jászalsószentgyörgyi késő szarmata – hun kori halomsíros temető újraértékelése	51
PIROS RÉKA ÁGNES – MOZGAI VIKTÓRIA – BAJNÓCZI BERNADETT: Hun kori lószerszámos leletegyüttesek roncsolásmentes archeometriai vizsgálatának új eredményei	53
MOZGAI VIKTÓRIA – HORVÁTH ESZTER – BAJNÓCZI BERNADETT: Archeometriai vizsgálatok 5. századi gránát- és niellóberakásos aranyozott ezüst övcsatokon.....	54
PROHÁSZKA PÉTER: Aranyérmek késő római és kora népvándorlás kori sírokban	55
RÁCZ RITA: Kronológiai kérdések, külkapcsolatok, viselet Újabb megfigyelések a jutasi 196. sír és a langobard továbbélés kérdésében, a női viselet tükrében.....	57
ZÁGORHIDI CZIGÁNY BERTALAN – KENÉZ ÁRPÁD – TÜRK ATTILA: Tiszakürt–Sziki-Kisföldek 32. objektum honfoglalás kori sír. Adatok a 10. századi hurkos végű bronzdrótok értékeléséhez, valamint a lovaglóostorok és fémszerelések faedények elkülönítéséhez a korszak hagyatékában.....	59
JANCSIK BALÁZS – GULYÁS ANDRÁS – STROHMAYER ÁDÁM – SZIGETI JUDIT – TÜRK ATTILA: A Jászság honfoglalás kori régészeti kutatásának új eredményei. Adatok a 10. századi poncolt süvegsúcsok és a csövecskés merevítésű tarsolyok elterjedéséhez	68

LANGER DÁNIEL – LŐRINCZY GÁBOR – TÜRK ATTILA: Szeged-Szabadkai út, Négyhalom dülő honfoglalás kori leletei. Adatok a 10. századi rozettás lószerszámveretek értékeléséhez és elterjedéséhez az új keleti analógiák fényében	77
TOMPA BALÁZS – ZÁGORHIDI CZIGÁNY BERTALAN: 9–10. századi egyenes pengéjű szablyák és szablamarkolatú kardok a Kárpát-medencében.....	84
TAKÁCS RICHÁRD – PUSZTAI TAMÁS: A Hernád-völgy 10–11. századi településtörténetéhez.....	86
SZÉCSÉNYI-NAGY ANNA – MENDE BALÁZS GUSZTÁV: Mire jó az archeogenetika és hogyan használjuk?	88
CSÁKY VERONIKA – GERBER DÁNIEL – KONCZ ISTVÁN – CSIKY GERGELY – SZEIFERT BEA – EGYED BALÁZS – PAMJAV HOROLMA – MENDE BALÁZS GUSZTÁV – SZÉCSÉNYI-NAGY ANNA – VIDA TIVADAR: Az avar kori elit eredetének és rokoni szerveződésének paleogenetikai vizsgálata.....	92
NÉMETH ENDRE – FEHÉR TIBOR: Az apai vonalú N haplocsoport szerepe a mai baskírok, tatárok és magyarok genetikai kapcsolatrendszerében	95
GERBER DÁNIEL – CSÁKY VERONIKA – MENDE BALÁZS GUSZTÁV – SZEIFERT BEA – EGYED BALÁZS – SZÉCSÉNYI-NAGY ANNA – TÜRK ATTILA: Betekintés az Urál vidéki népességek első évezredbeli genetikai összetételébe	97
SZEIFERT BEA – CSÁKY VERONIKA – GERBER DÁNIEL – EGYED BALÁZS – STÉGMÁR BALÁZS – TÜRK ATTILA – MENDE BALÁZS GUSZTÁV – SZÉCSÉNYI-NAGY ANNA: Korai magyarsággal kapcsolatba hozható oroszországi lelőhelyek csontanyagának archeogenetikai vizsgálata.....	100
MAÁR KITTI – NEPARÁCZKI ENDRE – MARÓTI ZOLTÁN – KALMÁR TIBOR – NAGY ISTVÁN – LATINOVICS DÓRA – KUSTÁR ÁGNES – PÁLFI GYÖRGY – RASKÓ ISTVÁN – TÖRÖK TIBOR: Honfoglalás kori köznépi temetők anyai vonalainak jellemzése, archeogenetikai módszerekkel.....	104
SZÜCS MELINDA: Meroving-kori lovas temetkezések a Dunántúlon.....	106
BEDE ILONA: Lótemetkezés és temetési folyamat elemzése tafonómiai elváltozások megközelítéssel és a funkcionális anatómia segítségével	108
ZBIGNIEW ROBAK: The Early Medieval stronghold Bojná-Valy – a seat of the elites or a garrison?	110
SZÜCSI FRIGYES: „Az ismeretlen ismerős.” Új eredmények a csákberény-orondpusztai avar kori temető kutatásából.....	112
POSZTERELŐADÁSOK	
LIBOR CSILLA: A gyermekek bioarchaeológiai kutatásainak lehetőségei.....	113
GULYÁS GYÖNGYI – GALLINA ZSOLT – TÜRK ATTILA: Újabb régészeti adatok a Duna–Tisza köze honfoglalás kori településtörténetéhez és a 10. századi bolgár–magyar kapcsolatok kérdéséhez egy tázlári sír kapcsán.....	115
A KONFERENCIA ELŐADÓI	122

A HONFOGLALÁS KORI TEGEZÖV EGY ÚJ REKONSTRUKCIÓJA A KAROSI II/52. SÍR ÍJÁSZFELSZERELÉSÉNEK ÁTDOLGOZÁSA ÉS KELETI ANALÓGIÁK NYOMÁN

FLESCH MÁRTON – STROHMAYER ÁDÁM – TÜRK ATTILA

Egy lovas harcos számára életbevágó jelentőséggel bírt hadi felszerelésének praktikus felfüggesztése. Az határozta meg ugyanis, hogy milyen gyorsan volt képes az éppen használni kívánt fegyvereinek elővételére, a fegyverek váltására. Fontos volt továbbá az is, hogy a lovon magánál tartott fegyverei és egyéb használati tárgyai a lehető legkevesbé akadályozzák mozgásában a különböző harci cselekmények során.

A régészek és a (lovas)hagyományörzők véleménye számos részletkérdést illetően sokáig összeegyeztethetetlennek tűnt a honfoglalás kori fegyverzettel kapcsolatban. Ennek egyik oka, hogy a rekonstrukciós rajzok megalkotóinak (régészek és rajzolóik) a legtöbb esetben hiányzott a megfelelő gyakorlati tapasztalata az adott tárgytypus elkészítése és használata terén. Ebből következően az általuk készített rajzok alapján újjáalkotott felszerelések az esetek többségében egyszerűen használhatatlannak bizonyultak. A másik ok a gyakorlati oldal képviselőinek hiányosságaiból eredt, mivel nem rendelkeztek kellő régészeti (anyag-, forrás- és szakirodalmi) ismerettel annak eldöntéséhez, hogy mely egzakt tényeket vegyék figyelembe az adott tárgytypus rekonstrukciója során. Sokan közülük elkövették azt a hibát is, hogy berögzült módszereikhez görcsösen ragaszkodva gyakran elvetettek olyan gyakorlati megoldásokat, amelyek egy másik, eltérő harci rendszer részeként működőképeseek lettek volna.

A fent bemutatott szemléletbeli hiányosságokat remekül szemlélteti mindkét oldalról a következő példa. Révész László 1999-ben megjelent monográfiájában színes grafikát közölt karosi II-I/11-es sír viseleti rekonstrukciójáról. Kelemen Zsolt lovasíjász 2005-ben megjelent munkájában ezt a rekonstrukciót teljesen használhatatlannak ítélte meg. A 10. századi fegyverek lovas tesztelése során nyert tapasztalataink szerint, ha az említett ábrázolásnak megfelelően kelne életre az egykori előkelő harcos, az első vágtaugrásnál kifordulnának és összeakadná-

nak az övére függesztett fegyverek és egyéb felszerelési tárgyai. A Kelemen Zsolt által megoldásként kínált alternatíva viszont régészeti oldalról értékelhetetlen. A sírokból előkerült leleteknek és megfigyeléseknek ugyanis számos ponton ellentmond a rekonstrukciója, önkényesen megváltoztatva az ásatási megfigyeléseket és a konkrét adatokat.

A fenti ellentmondás áthidalásához interdiszciplináris szemléletű kutatásra van szükség. Az egzakt régészeti adatoknak való megfelelés és a gyakorlati használhatóság egyszerre és egyaránt követelmény. Az egyes felszerelési tárgyak viselési helyzetét meghatározta a többi eszköz és fegyver elhelyezése, illetve a használatuk során alkalmazott mozdulatsorok egyaránt. A karosi sír leleteinek kísérleti régészeti szempontú vizsgálata során az alábbi módszertani szabályok szerint dolgoztunk:

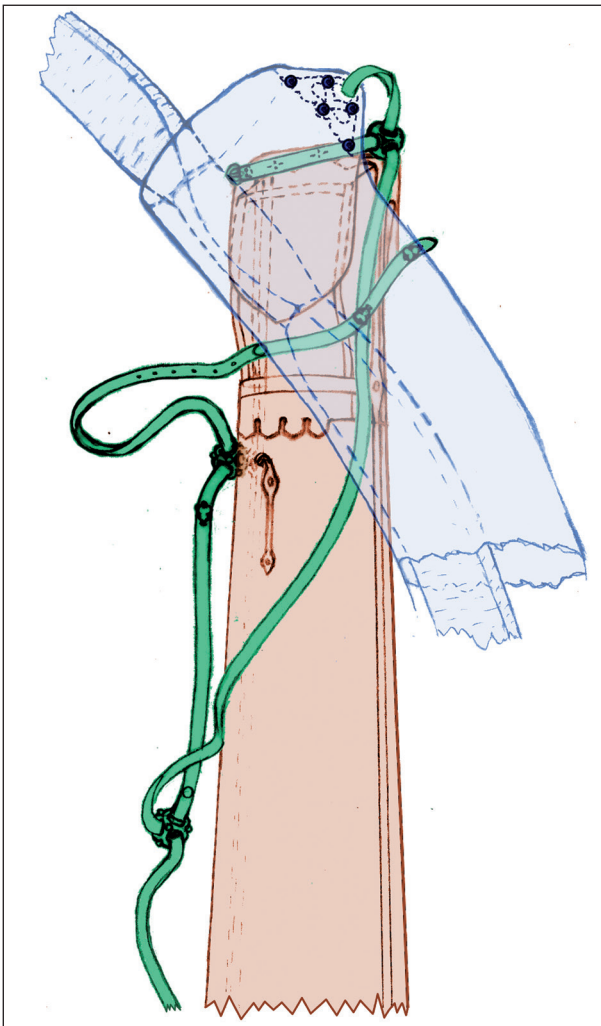
- 1) A rendelkezésünkre álló sírfotókat, továbbá a kézből is megvizsgált leleteket tekintettük csupán egzakt kiindulási alapnak. Ugyanakkor a sírrajzokat és a leleteken alkalmazott restaurátori pótlásokat is kellő forráskritikával kezeltük, mivel a régészeti dokumentáció (sírrajz és sírleírás) bizonyíthatóan tartalmazott hibákat.
- 2) Minden, a leletek *in situ* helyzete alapján felmerülő lehetőséget igyekeztünk a releváns régészeti, képi és írott források tükrében megvizsgálni.
- 3) A sírrajzok és sírfotók alapján kirajzolódó fegyvereket és szíjrendszereket lemodellezve kipróbáltuk, hogy együttesen használva miként működnek lóháton.
- 4) A lovas teszt során beállított (a képi ábrázolásokkal is összhangban lévő) felszereléssel hanyatt fekve kipróbáltuk, hogy behelyezhető-e úgy a tárgyak a „sírba”, amint a sírfotókról és sírrajzokról ismerjük. Kiemelt figyelmet fordítottunk e fázisban arra, hogy a lóháton beállított, ideálisnak vélt szíjhosszokon ne állítsunk a tárgyak könnyebb elhelyezése végett.

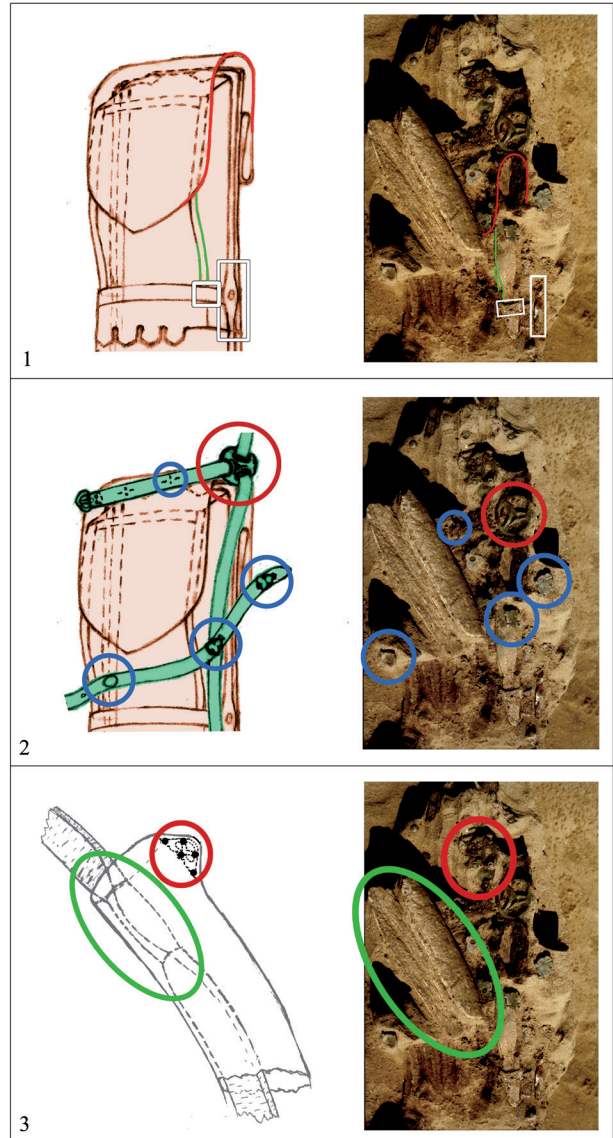
1. kép. 1–4: Karos-Eperjesszög II/52. és III/11. sírokban feltárt szablyák sírban való elhelyezésének lehetséges gyakorlati magyarázata a hitvilági okok helyett

Ahogy azt már a feltárást végző régész is leírta, mindkét vezéri sírban (Karos II/52, III/11) a sírrajz és sírfotók alapján megfigyelhető volt, hogy a tarsoly és kés mellett a szablya, illetve a készenléti tegez is a csatolószíjjal záródó, ezüstveretes övre volt függesztve, azokat az övre felcsatolt állapotban helyezték a sírba. A fentebb számba vett módszertani felsorolás 4. pontjának alkalmazása egy közkeletű régészeti toposz kísérleti régészeti módszerekkel alátámasztott cáfolatához vezetett. A hegygel a koponya felé fordított szablyák helyzetét korábban László Gyula nyomán az ún. 'tükrös' túlvilághittel magyarázták. A kísérleteink tanulsága szerint azonban sokkal gyakorlatiasabb oka lehetett. A szablya – a lecsatolható készenléti tegezsel ellentétben – az öv állandó tartozéka volt, ezért függesztőszíjainak hosszát sem volt szükséges rendszeresen állítani.

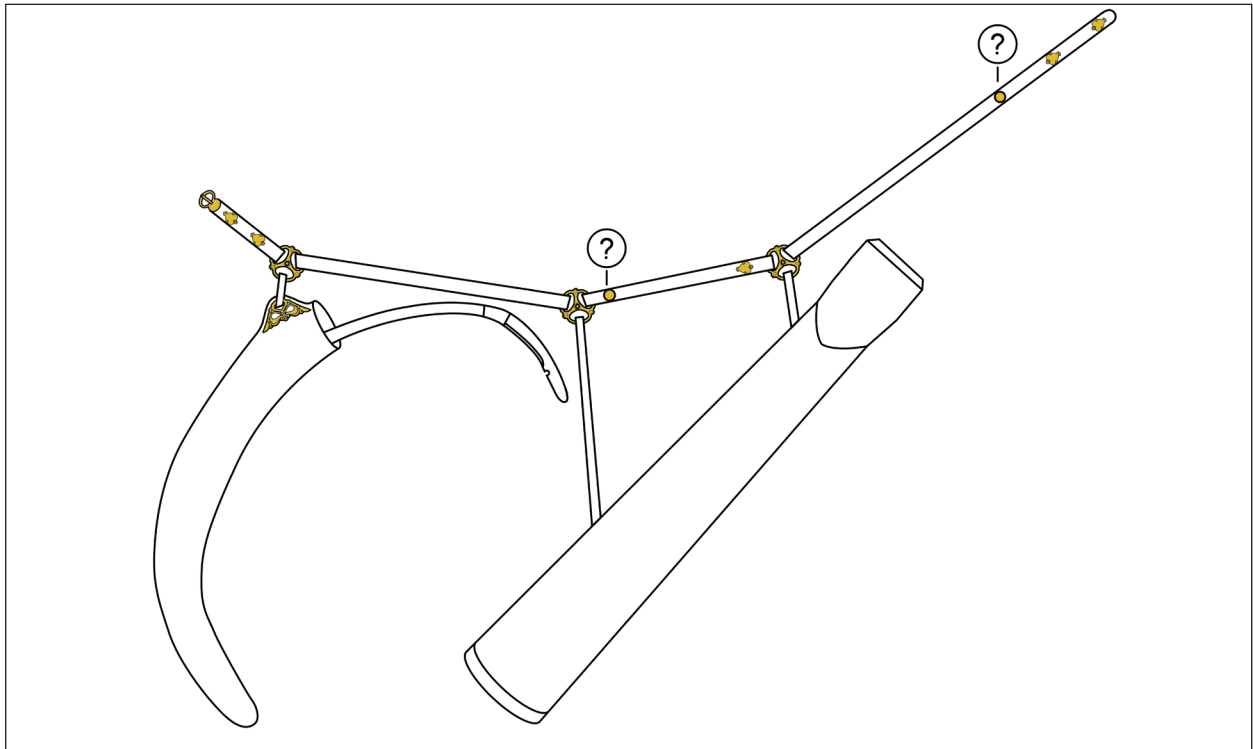
2. kép. Karos-Eperjesszög II/52. sír tegezövének sírban, egymáson több rétegben való elhelyezkedésének rekonstrukciója

Ebből következően csatot sem használtak hozzá (legalábbis a karosi III/11. sírban bizonyosan nem), stabilan volt az övre rögzítve. A függesztőszíjak ideális hosszaránya viseleti helyzetben azonban nem teszi lehetővé, hogy a felövezett, háton fekvő elhunyt szablyáját hegygel lefelé, szorosan a váz mellé fektessék anélkül, hogy a fegyver élére vagy hátoldalára ki ne fordulna. Ahhoz ugyanis a felső függesztőszíj túl rövid. Heggyel felfelé fordítva

3. kép. Karos-Eperjesszög II/52. sír tegezövének tartozékai rétegenként összevetve a sírfotóval.

- 1: A tegezszájat fedő bőrtakaró tegezfej mögé hajló ívével (piros), az oldalsó vasalat-és nyakpánttöredék (fehér) és a tegezszáj agancslemez borításának részletei (zöld);
 2: A hordtegezt tartó szíjelosztó karika (piros) és a tegezöv vereteinek a tegezfej környékére eső darabjai (kék);
 3: A hordtegeztben nyugvó íj markolata és a tegez függesztőfüle

4. kép. Karos-Eperjesszög II/52. sír tegezővének rekonstrukciója. Kérdőjelekkel jelöltük a sírfotók, sírrajz és az analógiák alapján valószínűsíthetően a tegezövet díszítő elemeket

azonban ilyen probléma nincs, díszes oldalával felfelé a halott sírba helyezése során stabilan megáll.

A nyíltegezt mindkét karosi vezéri temetkezés esetében lecsatolva helyezték a sírba. A hozzájuk tartozó mellékletek, illetve azok *in situ* helyzete azonban arra engednek következtetni, hogy nem a függesztőszíjakat oldották le. A nyíltegezt és a hordtegezt egy, a veretes övtől független, szíjelosztó karikákkal tagolt tegezővön viselték, amelyet így egy mozdulattal le is tudtak csatolni.

A 10. századi Kárpát-medencei tegezővek, vagyis az elsősorban nyíltegez viselésére szolgáló, a veretes övtől független taktikai szíjak vizsgálata a hazai régészeti szakirodalomban eddig nem kapott megfelelő hangsúlyt. A kérdéssel foglalkozó lovas hagyományörzők azonban a 2010-es évektől kezdve egyre nagyobb számban alkalmazták e tárgyat. Ennek segítségével lényegesen stabilabban hordható a nyíltegez, mint egy, a derékon vízszintesen viselt övről lelógatva. Ennek oka, hogy a ferdén csatolt tegezőv nagyobb felületen fekszik fel a testre. Így rövidebb függesztőszíjakra van szükség a tegez megfelelő magasságban történő viseléséhez. A harmadik karika szerepe a lovas tesztek ellenére is tisztázatlan maradt. Főként a készenléti tegez

függesztésére használták a hagyományörzők, ennek azonban a karosi vezérsírok leletei ellentmondanak.

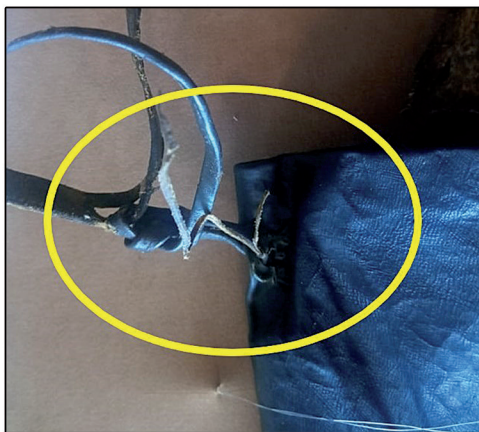
A Karos II/52. sír tegezőve jól rekonstruálható, mivel egykori sírbeli helyzetének alapos megfigyelése és elemzése alapján kirajzolódik egykori szerkezete. A csaton és a 3 db küllős szíjelosztó-karikán kívül veretek is díszítették az övet. Noha a veretek némelyikének pontos elhelyezkedése ma már nem határozható meg egyértelműen, azonban a tegez szerkezeti elemei egzakt módon azonosíthatók. A három karikából kettő a gyakorlati tapasztalatok alapján a várt távolságban helyezkedik el a nyíltegez függesztőfüleitől, azok szerepe első ránézésre is teljesen egyértelmű. A harmadik karika közvetlenül a készenléti tegez aljának és a nyíltegez szájának fedésben lévő szakasza mellett, jobb oldalt helyezkedett el, hátlapjával felfelé. Az egyik, egyértelműen e karikából kiinduló szíj a tegezszájon keresztbe futott és a bronzcsatban végződött. E szakasz veretevé is volt, a veretek és a csat is hátlapjukkal felfelé helyezkedtek el. A sírban nyugvó harcos jobbkezes volt, erre utal egyértelműen a tarsoly és a kés helyzete, illetve az, hogy a szablya melyik oldala volt díszítve. Ebből következik, hogy a csatnak nagyjából a köldök vonalától kellett a bal csipő felé tartania,

1

2

3

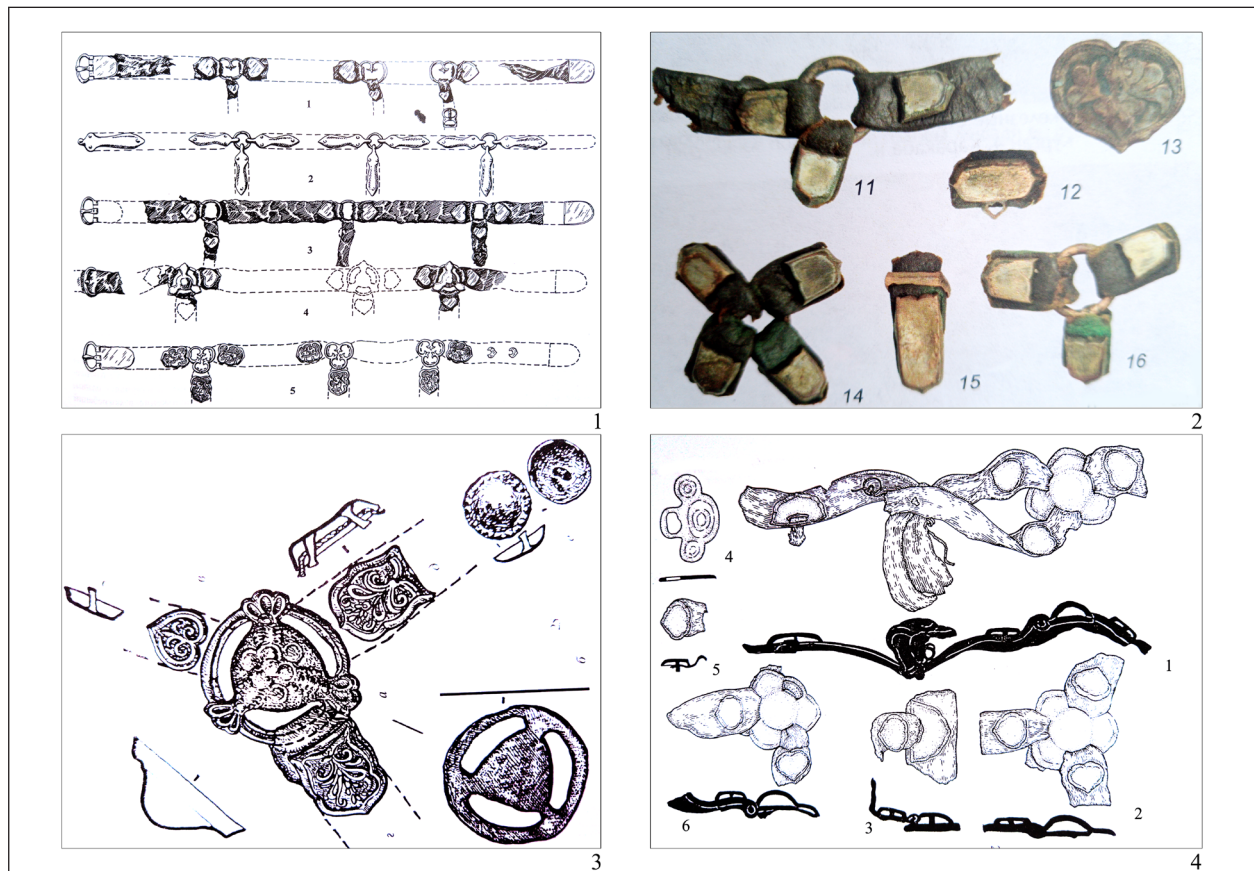

4

5

5. kép. Jó állapotban fennmaradt 9–10. századi szórvány hordtegez lelet íjjal a Kaukázus északi előterében Nyizsnij Arhiz térségének alán hagyatékából

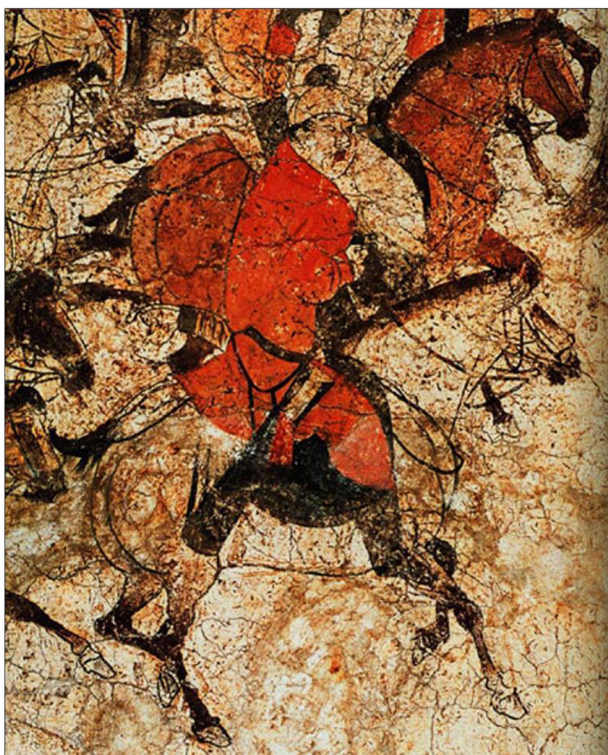
6. kép. Tegezöv részletei és rekonstrukciói az Altaj térségének késő türk kori, illetve a szroszti kultúra (Kr. u. 9–10. század) hagyatékából

ahol a 3. számú karika lehetett. A 3. számú karikából a szíj tovább futott a medencén a 2. számú (az alsó függesztőfühlöz csatlakozó) karikához, ami egy rövidebb szíjtaggal csatlakozott az 1. számú (a felső függesztőfühlöz csatlakozó) karikához. Innen az öv kapcsolószíj-szakasza futott körbe vissza a csatba, viseleti helyzetben. Ezt logikusan végiggondolva már csak a 3. számú karika egyetlen nyílásának kellett funkciót találni. A készenléti tegez függesztésével nem számolhattunk, mivel az a veretes övről csüngött alá, *in situ* helyzetben. A karika fölött néhány cm-re, szintén hátlappal felfelé feküdt azonban egy, a készenléti tegezével megegyező alakú és díszítésű, de bronzból öntött palmettás függesztőfül. A tárgyat Révész László a készenléti tegezre rekonstruálta, azonban nem ismerünk olyan sírt a Kárpát-med-

céből, ahol e verettípusból kettő, vagy több darab látott volna napvilágot. A lovas gyakorlati tesztek szerint még szerencsésebb is egy ponton függeszteni a készenléti íjtegez, mivel ezáltal forgatható, ami megkönnyíti az íj kivételét és berakását.

A bal csípő tájékán elhelyezkedő karikába rövid szíjon csatolt, bronzfüles tárgy funkcióját a tegezszájra simuló veretes bőrtakarón fekvő íjmarkolatcsontpár adta meg.¹ A készenléti tegezével egyező típusú függesztőfülön viselt tárgy az íjcsontok tanulsága szerint a leajzott íjat magába foglaló nyugalmi íjtegez lehetett. E tárgyípus jelenlétét eddig csak olyan sírokban tudták kimutatni, ahol előkerült az azt díszítő/merevítő csontlemezpár. A vizsgált karosi temetésnek köszönhetően azonban a nyugalmi íjtegez viselési módjáról is pontos képet kaphatunk, melynek

¹ Strohmayer Ádám 2012-ben a miskolci Herman Ottó Múzeum számára készített készenléti tegez rekonstrukciójának aljára helyezte a tegezszájon talált veretcsontpárt annak a publikációban sírrajzon látható elhelyezkedéséből kiindulva. Ez azonban a további sírfotók áttekintése nyomán tévesnek bizonyult, mivel a veretekkel díszített bőrmaradvány szegélye a tegezfej alá hajlik (vö. 3. kép 1).

1

2

3

4

7. kép. A tegezöv képi ábrázolásai kínai és közép-ázsiai kora középkori festményeken és szobrokon

egykori alkalmazását képi források is alátámasztják. Az egyik penjikenti freskón ábrázolt lovas derekát övfogja körül. Kardját – az előkelő karosi sírok szabványának *in situ* megfigyeléseivel összhangban – a felső övéen, két függesztőszíjon megdőntve hordja. Az alsó (tegez)övéen viseli egy ponton függesztve a leajzott íjai tárolására szolgáló, a készenléti tegezokról ismert formájú függesztőfüllel ellátott hordtegezt. A hordtegezek jelenlétéről eddig csak az azok száját/végét borító csontlemezek árulkodtak, e karosi *in situ* példány dokumentációjának köszönhetően azonban megismerhettünk egy csontlemezekkel nem, de a készenléti tegezekkel egyező típusú, fémből készült függesztőfüllel szerelt típust is.

A Kaukázus északi előterében ismert híres Nyizsnij-Arhizban múzeumának gyűjteményében ismert egy kivételesen jó állapotban fennmaradt bőrből készült, fém függesztőfüllel ellátott nyugalmi íjtegez. Találtak benne egy vászonhuzatba helyezett, a honfoglalás kori magyar íjleletekkel közeli rokonságot mutató íjat, így véleményünk szerint megalapozottan tekinthetjük e hordtegezt a karosi példány általunk javasolt rekonstrukciójának párhuzamaként. Az eurázsiai kora középkori nomádok hagyatékában elsősorban az Altaj térségének türk kori, illetve a többnyire a kimekekhez kötött szrosztki kultúra (Kr. u. 9–10. század) körében találunk közeli analógiákat.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönetet mondunk Pusztai Tamásnak, hogy a sírfotókat, rajzokat és ásatási dokumentációkat rendelkezésünkre bocsátotta a publikáció értelmezéséhez.

A rajzokat Strohmayer Ádám készítette, a digitális utómunkát Ambrus Edit, Faragó Péter, Flesch Márton és Füredi Ágnes végezte, melyért köszönetet mondunk.

IRODALOM

- Kelemen Zs.: Lóháton, fegyverben. Szentendre 2005.
- Révész L.: *A karosi honfoglalás kori temetők. Régészeti adatok a Felső-Tisza-vidék X. századi történetéhez.* Miskolc 1996.
- Révész L.: *Emlékezzetek utatok kezdetére... Régészeti kalandozások a magyar honfoglalás és államalapítás korában.* Budapest 1999.
- Türk A. – Fjodorov, O. – Strohmayer Á. – Flesch M. – Csedreki L.: *Régészeti, kísérleti régészeti és természettudományos adatok Karos-Eperjesszög III. temető II. sírjának értékeléséhez.* Budapest 2019. Kézirat.
- Алтай в кругу евразийских древностей.* Отв. ред.: Деревянко, А. П. – Молодин, В. И. Новосибирск 2016.
- Тихонов, Н. А.: *Археологическая коллекция Нижне-Архызского музея.* Нижне-Архыз 2010.
- Худяков, Ю. С.: *Древние тюрки на Енисее.* Новосибирск 2004.